

**Міністерство культури та стратегічних комунікацій України
Харківська державна академія культури
Факультет культурології та соціальних комунікацій**

Кафедра музейно-туристичної діяльності

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Робоча програма навчальної дисципліни

**Освітньо-професійна програма
МЕНЕДЖМЕНТ КУЛЬТУРИ**

Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Галузь знань	02 Культура і мистецтво
Спеціальність	028 Менеджмент соціокультурної діяльності

Харків 2024

Розробник: Гетьман Л., канд. екон. наук, доцент

Мова навчання – українська.

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від 15 серпня 2024 р

Завідувач кафедри менеджменту культури
та соціальних технологій Геннадій АФЕНЧЕНКО

Робочу програму затверджено на засіданні ради факультету культурології
та соціальних комунікацій
Протокол № 1 від 26.08.24

Голова ради факультету Наталя КОРЖИК

Зміни в робочій програмі затверджені на засіданні кафедри
Протокол № 10 від 20 листопада 2024 р.

Завідувач кафедри музейно-туристичної діяльності
 Анатолій ЩЕРБАНЬ

Зміни в робочій програмі затверджені на засіданні ради факультету
культурології та соціальних комунікацій
Протокол № 6 від 21.11.24

Голова ради факультету Наталя КОРЖИК

1.Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям Підготовки, ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів 4	Галузь знань 02 Культура і мистецтво	Обов'язкова
Загальна кількість годин - 120	Спеціальність (освітня програма): Менеджмент культури та соціальний маркетинг	Рік підготовки
		1-й
		Семестр
		1-й
		Лекції
		20
		Семінарські
		20
		Самостійна робота
		80
Вид контролю		
екзамен		

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи студентів становить: 120/80

Мета і завдання навчальної дисципліни

У сукупності учбових дисциплін, що формують світогляд і основу професіоналізму майбутніх менеджерів соціально культурної діяльності курсу Економічна теорія та історія економічної думки відведена базова роль для подальшого вивчення економічних дисциплін. А саме мікро та макроекономіки, фінансів, грошей та кредиту, маркетингу, менеджменту та ін.

Предметом вивчення дисципліни є закономірності розвитку економічних систем, економічні закони та принципи їх функціонування, дії людей, спрямовані на ефективне господарювання за умов обмежених економічних і природних ресурсів, особливості ринкових процесів в Україні, процеси глобалізації економічного життя суспільства.

Курс розрахований на студентів 1 курсу, що навчаються за освітньою програмою Менеджмент культури

Мета курсу – ознайомлення студентів із теоретичними та практичними основами економіки, формування знань у галузі фундаментальних економічних дисциплін.

Завдання навчальної дисципліни:

- Пізнання економічної теорії як науки, її предмету, методів та функцій;
- розкриття основного змісту сучасних шкіл економічної теорії;
- аналіз закономірностей розвитку ринкової економіки як основи функціонування різних сучасних господарських систем;

- висвітлення сутності сучасних процесів глобалізації світогосподарських зв'язків та шляхів вирішення загально цивілізаційних проблем людства;

- сформувати власний дослідницький досвід студентів щодо практичного застосування знань з економічної теорії у різноманітних сферах майбутньої професійної діяльності.

Фахові компетентності:

ФК1. Здатність критично усвідомлювати взаємозв'язок між культурними, соціальними та економічними процесами.

ФК2. Здатність аналізувати економічні, екологічні, правові, політичні, соціологічні, технологічні аспекти формування ринку культури.

ФК5 Здатність аналізувати і структурувати організаційну, управлінську проблеми та знаходити конструктивні рішення.

ФК11 Здатність виявляти, використовувати, інтерпретувати, критично аналізувати джерела інформації в області менеджменту соціокультурної сфери.

Програмні результати навчання:

ПРН4. Здійснювати професійну діяльність відповідно до чинного законодавства

ПРН5. Оцінювати специфіку застосування принципів управління в соціокультурному менеджменті.

ПРН17. Вміти формувати професійні мережі, адвокації та лобіювати інтереси проекту/сектора (галузі).

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання: аналітичні звіти, реферати, есе; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; студентські презентації та виступи на наукових заходах.

2.Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет і функції економічної теорії. Основні методи пізнання соціально-економічних процесів

Зародження економічних знань. Становлення і основні етапи розвитку економічної теорії як науки. Основні школи економічної теорії та їх концепції ефективного розвитку економічної системи. Сучасні напрямки, школи і течії економічної теорії. Розвиток економічної думки в Україні.

Предмет дослідження в економічній теорії. Різні підходи до його визначення і аналізу різними школами. Складові частини сучасної економічної теорії. Позитивна та нормативна економічна теорія.

Економічні категорії, закони і принципи. Система економічних законів. Пізнання та використання економічних законів. Методологічні аспекти механізму дії і використання економічних законів людьми.

Функції економічної теорії. Місце економічної теорії в системі конкретно-економічних наук. Взаємозв'язок економічної теорії, економічної політики та господарської практики.

Основні методи пізнання соціально-економічних процесів. Мікро- та макроекономічний рівні досліджень.

Емпіричні та теоретичні методи. Методи аналізу та синтезу. Метод абстракції. Єдність абстрактного і конкретного. Сходження від абстрактного до конкретного. Математичні і статистичні методи та поєднання кількісного і якісного аналізу. Системність та єдність логічного та історичного аналізу. Методи індукції і дедукції. Методи економіко-математичного моделювання та графічних зображень.

Тема 2. Економічні потреби суспільства. Економічні інтереси

Економічні потреби суспільства, їх суть і структура.

Виробництво як визначальний фактор потреб суспільства та їх розвитку. Корисність продукту. Закон спадної граничної корисності.

Економічний закон зростання потреб. Формування потреб. Ієрархія потреб по Маслоу. Суперечність між суспільними потребами і економічними ресурсами суспільства. Поняття ресурсів та їх обмеженості. Вибір альтернатив ефективного використання обмежених ресурсів та виробничих можливостей.

Крива виробничих можливостей. Фактори зрушення кривої виробничих можливостей.

Економічні інтереси, їх сутність та суб'єкти. Економічні ролі людини. Економічний статус, мотиви економічної поведінки людини. Засоби впливу на економічні інтереси. Економічні потреби та інтереси – рушійна сила соціально-економічного розвитку. Взаємозв'язок інтересів і потреб. Єдність і протиріччя інтересів економічних суб'єктів та шляхи їх розв'язання.

Економічна структура суспільства. Економічний механізм.

Тема 3. Економічна система суспільства. Відносини власності

Періодизація суспільного розвитку. Формаційний та цивілізаційний підходи до процесів суспільного розвитку. Об'єктивні основи розвитку людської цивілізації. Етапи розвитку та гуманістична спрямованість цивілізаційного процесу.

Економічна система, її сутність та структурні елементи. Продуктивні сили як матеріальна основа економічної системи. Економічні відносини як суспільна форма і спосіб організації економічної системи. Типи і еволюція економічних систем.

Власність як економічна категорія. Місце та роль власності в економічній системі. Власність та право власності. Суб'єкти та об'єкти власності. Нові об'єкти власності. Види і форми власності та форми господарювання. Плюралізм форм власності в ринковій економіці.

Людина в економічній системі як виробник, суб'єкт виробничих відносин, кінцева мета суспільного виробництва.

Тема 4. Форми організації суспільного виробництва. Теорія товару.

Виробництво як основа життя та розвитку суспільства. Процес праці і процес виробництва. Суспільне виробництво і відтворення. Прості моменти процесу праці. Зміст і структура виробництва. Матеріальне і нематеріальне виробництво. Основні фактори суспільного виробництва та їх взаємозв'язок.

Продуктивні сили і виробничі відносини. Сукупний суспільний продукт, його структура і показники. Виробнича функція. Ефективність виробництва та її економічні та соціальні показники.

Загальні форми організації суспільного виробництва: натуральне і товарне. Їх суть та основні риси. Умови виникнення товарного виробництва. Проста і розвинена форми товарного виробництва, їх спільні риси та відмінності. Товарне виробництво як основа ринкової економіки та його роль в економічному розвитку суспільства.

Економічні та неекономічні блага. Товар як фундаментальна категорія товарного виробництва. Товар та його властивості. Вартість, споживна вартість та цінність товару. Подвійний характер праці. Абстрактна, конкретна, приватна й суспільна праця. Проста й складна праця.

Закон вартості, його сутність та функції.

Ціна товару та чинники, що впливають на неї.

Тема 5. Теорія грошей

Гроші як субстанціональна категорія ринкового господарства та розвинута форма товарних відносин. Концепції виникнення та сутність грошей. Специфіка вартості грошей.

Функції грошей та їх еволюція. Гроші і ціна. Грошовий обіг і його закони. Грошова маса, її структура та агреговані показники.

Грошовий ринок. Пропозиція та попит на гроші. Рівновага грошової та товарної мас. Модель І.Фішера Грошова система, її основні елементи та типи. Еволюція грошових систем. Види та природа сучасних грошей. Створення грошової системи в Україні.

Розділ 2 Теоретичні основи ринкової економіки.

Тема 6. Ринкова економіка: суть, функції і структура. Суб'єкти ринкової економіки

Теоретичні засади становлення ринкових відносин. Ринкове господарство як компонент товарного виробництва. Об'єктивні передумови виникнення ринку. Сучасний ринок, його сутність, види і структура. Типи ринків. Соціально-економічні фактори і основні структурні елементи товарного ринку. Ринки предметів споживання і послуг, засобів виробництва, науково-технічних розробок та інформації. Фінансово-кредитний та валютний ринки. Ринок праці (робочої сили).

Функції ринку: відтворювальна, регулююча, стимулююча та контролююча тощо. Ринок як сигнальна кон'юнктурно-економічна система.

Основні суб'єкти ринкової економіки. Домогосподарства і сім'я як суб'єкти ринкової економіки, їх цілі, функції та проблеми.

Підприємства (фірми) як виробники основної маси товарів і послуг, що задовольняють потреби людини та як суб'єкти ринку. Цілі та функції підприємства. Організаційні та правові форми підприємства та їх класифікація. Господарські товариства. Посередники на ринку.

Держава як суб'єкт ринкового господарства. Цілі, функції та механізми впливу держави на ринкову економіку. Державне регулювання ринкової економіки.

Об'єктивна зумовленість та сутність економічної інфраструктури. Основні елементи інфраструктури сучасного ринку. Ринок як особлива інфраструктурна система. Функції інфраструктури ринку.

Тема 7. Ринковий механізм та його елементи: попит, пропозиція, ціна.

Сутність дії ринкового механізму. Кон'юнктура ринку. Попит і пропозиція як елементи ринку. Економічна природа попиту та пропозиції. Закон попиту. Еластичність попиту, та чинники, які на неї впливають. Чинники попиту.

Сутність і чинники пропозиції. Закон пропозиції. Еластичність пропозиції.

Теорія ціни товару. Взаємодія попиту і пропозиції. Забезпечення ринкової рівноваги.

Тема 8. Монополія та конкуренція в ринковій економіці.

Конкуренція і монополізм як основоположні атрибути ринкової економіки. Сутність і генезис економічної конкуренції. Конкуренція – антипод монополізму. Всеохоплюючий характер конкуренції. Економічний закон конкуренції.

Види конкуренції. Досконала або вільна і недосконала конкуренція. Типи ринків недосконалої конкуренції: чиста монополія, монополістична конкуренція, олігополія. Цінова та нецінова конкуренція.

Монопольні ціни. Сутність, витоки та види монополізму. Основні організаційні форми монополістичних структур (об'єднань).

Галузеві олігополістичні ринкові ситуації. Основні риси олігополістичної

конкуренції. Неціновий характер і основні засоби олігополістичної конкуренції.

Монопольна влада. Недоліки та наслідки надмірної монополізації економіки. Антимонопольне регулювання економіки: антимонопольна політика і антимонопольне законодавство. Антимонопольна політика в Україні.

Тема 9. Економічна теорія - наукова основа економічної політики держави. Концепція «ефективного попиту» Дж.М.Кейнса

Сутність і цілі економічної політики. Взаємозв'язок економічної теорії і економічної політики. Кейнсіанська, неоліберальна та монетаристська концепції макроекономічної політики.

Моделі ринку і економічної політики. Американська, або ліберальна модель ринку. Німецька, або неоліберальна модель ринку. Англійська, або європейсько-кейнсіанська модель ринку. Японська модель ринку. Моделі ринку в нових індустріальних країнах, що розвиваються.

Держава як суб'єкт економічної системи. Теоретичні погляди на роль держави в економіці та їх еволюція. Кейнсіанська і неокласична моделі регулювання економіки.

Економічні функції держави. Місце і роль держави в командній економіці. Економічні функції держави в сучасній ринковій економіці.

Система цілей державного макроекономічного регулювання.

Форми, методи та інструменти регулювання економіки. Правові, економічні та адміністративні методи. Прямі та непрямі методи. Фінансово-кредитне регулювання економіки. Бюджетно-податкова система як інструмент економічної політики держави.

Державний сектор та державне підприємництво як спосіб реалізації економічних функцій держави.

Тема 10. Інтернаціоналізація господарського життя і світовий ринок.

Сутність, етапи становлення та основні риси світового господарства. Сучасна структура світового господарства.

Міжнародний поділ праці та інтернаціоналізація економіки як основа формування світового господарства. Транснаціональні корпорації і розвиток міжнародних виробничих зв'язків.

Міжнародна економічна інтеграція та її організаційні форми.

Світова торгівля: сутність та структура. Всесвітній ринок товарів та послуг. Сучасні тенденції розвитку світової торгівлі. Торговельна політика, її види та інструменти.

Теорія порівняльних витрат. Торговельний і платіжний баланс. Сучасні тенденції розвитку світової торгівлі.

Міжнародні кредитні відносини і механізм їх регулювання.

Зміст і структура світової валютної системи. Валютні курси. Конвертованість валют. Валютні ринки.

Міграція населення і світовий ринок праці. Сутність і причини, форми і тенденції розвитку міграції робочої сили.

Проблеми інтеграції економіки України у світове господарство. Основні напрямки співпраці між країнами та зовнішньоекономічної політики держави.

Сучасна глобалізація світогосподарських зв'язків і виникнення загальноцивілізаційних проблем людства. Природа і види глобальних проблем сучасності та їх класифікація.

Взаємопов'язаний характер, економічні основи та шляхи вирішення глобальних проблем людства. Необхідність і форми міжнародного співробітництва у вирішенні глобальних економічних проблем.

3. Структура навчальної дисципліни

Перелік тем	Разом годин	Лекційні	Семінарські	Практичні	Сам. робота
1.Еволюція економічної думки. Предмет економічної теорії.	12	2	2	-	8
2.Економічні потреби суспільства. Економічні інтереси	12	2	2	-	8
3.Економічна система суспільства. Відносини власності	12	2	2	-	8
4.Форми організації суспільного виробництва. Теорія товару.	12	2	2	-	8
5.Теорія грошей	12	2	2	-	8
6.Ринкова економіка: суть, функції і структура. Суб'єкти ринкової економіки	12	2	2	-	8
7.Ринковий механізм та його елементи: попит, пропозиція, ціна	12	2	2	-	8
8.Монополія та конкуренція в ринковій економіці.	12	2	2	-	8
9.Економічна теорія - наукова основа економічної політики держави. Концепція «ефективного попиту» Дж.М.Кейнса	12	2	2	-	8
10.Інтернаціоналізація господарського життя і світовий ринок.	12	2	2	-	8
Всього		20	20		80

4. Теми семінарських занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Предмет і функції економічної теорії. Основні методи пізнання соціально-економічних процесів	2
2.	Економічні потреби суспільства. Економічні інтереси	2
3.	Економічна система суспільства. Відносини власності	2
4.	Форми організації суспільного виробництва. Теорія товару.	2
5.	Теорія грошей	2
6.	Ринкова економіка: суть, функції і структура. Суб'єкти ринкової економіки	2
7.	Ринковий механізм та його елементи: попит, пропозиція, ціна	2
8.	Монополія та конкуренція в ринковій економіці.	2
9.	Економічна теорія - наукова основа економічної політики держави. Концепція «ефективного попиту» Дж.М.Кейнса	2
10.	Інтернаціоналізація господарського життя і світовий ринок.	2

5. Самостійна робота

Метою самостійної роботи є краще засвоєння матеріалу курсу, проробка рекомендованої літератури та конспекту лекцій, наданого на лекційних заняттях, а також розгляд додаткових питань, що не увійшли в лекційний матеріал.

Перелік тем	Сам. робота
1.Еволюція економічної думки. Предмет економічної теорії.	8
2.Економічні потреби суспільства. Економічні інтереси	8
3.Економічна система суспільства. Відносини власності	8
4.Форми організації суспільного виробництва. Теорія товару.	8
5.Теорія грошей	8
6.Ринкова економіка: суть, функції і структура. Суб'єкти ринкової економіки	8
7.Ринковий механізм та його елементи: попит, пропозиція, ціна	8
8.Монополія та конкуренція в ринковій економіці.	8
9.Економічна теорія - наукова основа економічної політики держави. Концепція «ефективного попиту» Дж.М.Кейнса	8
10.Інтернаціоналізація господарського життя і світовий ринок.	8

6. Методи навчання. Форми поточного та підсумкового контролю

При викладанні дисципліни використовуються наступні форми, види та методи навчання:

Форми: навчальні заняття, пояснення, розповідь, навчальна дискусія, бесіда, спостереження, конспектування тез лекцій, використання формул, пробні та тренувальні вправи, пошук рішення пізнавальних завдань, що надані або самостійно сформульовані, моделювання проблемних ситуацій, демонстрація принципів роботи з онлайн-ресурсами, аналіз фахової літератури

Види: лекція, семінарське заняття, консультація

Методи: Пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький, проблемного викладання.

Поточний контроль здійснюється в наступних формах: Контрольні роботи, розв'язання задач, фронтальне опитування, індивідуальне опитування, тестові завдання.

Підсумковий контроль : екзамен.

7. Розподіл балів

Розподіл балів, що присвоюються студентам

Шкала оцінювання:

90-100 балів — відмінно (A);

75-89 балів — добре (BC);

60-74 бали — задовільно (DE);

35-59 балів — незадовільно з можливістю повторного складання (FX);

1-34 бал. — незадовільно з обов'язковим повторним курсом (F).

Шкала орієнтовного нарахування балів за основні форми навчальної діяльності:

Звіт про виконання самостійної

роботи (реферат, есе тощо)

до 5 балів

публікація

до 10 балів

доповідь на семінарському

занятті

до 3 балів

Опитування

до 1 балу

Схема нарахування балів, які отримують студенти

<i>T</i> <i>1</i>	<i>T</i> <i>2</i>	<i>T</i> <i>3</i>	<i>T</i> <i>4</i>	<i>T</i> <i>5</i>	<i>T</i> <i>6</i>	<i>T</i> <i>7</i>	<i>T</i> <i>8</i>	<i>T</i> <i>9</i>	<i>T</i> <i>10</i>	Виконання необов'язкових завдань	Підсумкови й контроль	Сум <i>a</i>
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	До 10	До 40	100

8.Методичне забезпечення

Конспекти лекцій, навчальні посібники, періодична література, комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни (ІКНМЗД).

9.Рекомендована література

Основна

1. Основи економічної теорії : навч. посібник / авт.: Алексеев В. Б., Андрусь О. І., Вербицька М. В. та ін. ; за заг. ред. П. В. Круша, В. І. Депутат, С. О. Тульчинської. — Київ : Каравела, 2007. — 447 с. — (Вища освіта в Україні). — Бібліогр.: с. 446-447.
2. Дзюбик, Степан Данилович Основи економічної теорії : навч. посібник / С. Д. Дзюбик, О. С. Ривак. — 2-ге вид., перероб. і допов. — Київ : Знання, 2008. — 491 с.
3. Економічна теорія : навч. посібник / [авт.: Корецький М. Х. та ін.] ; М-во освіти і науки України, Запоріж. ін-т держ. та муніцип. упр. ЗІДМУ. — Київ : Центр учб. л-ри, 2007. — 255 с.
4. Економічна теорія : посіб. для вищ. шк. / за заг. ред. Є. М. Воробйова. — Київ : [Б.в.], 2001. — 704 с.
5. Економічна теорія: Політекономія : підручник / [авт.: В. Д. Базилевич та ін.] ; за ред. В. Д. Базилевича. — Київ : Знання, 2006. — 631 с.
6. Економічна теорія: практикум для студентів закладів вищої освіти / Талавирия М.П., Болгарова Н.К., Пашенко О.В. Київ: ЦП “Компринт”, 2020. 356 с.
7. Історія економічних вчень [Електронний ресурс] : підручник / за ред. Тарасевича В. М., Петруні Ю. Є. — Київ : Центр учб. л-ри, 2013.
8. Основи економічної теорії : посіб. / В. О. Рибалкін, М. О. Хмелевський, Т. І. Біленко та ін. — Київ : Академія, 2002. — 352 с.
9. Отрошко, Олександр Володимирович Основи економічної теорії : навч. посібник / О. В. Отрошко. — Київ : Знання, 2011. — 325 с.
10. Чухно, Анатолій Андрійович Сучасні економічні теорії : підручник / А. А. Чухно, П. І. Юхименко, П. М. Леоненко. — Київ : Знання, 2007. — 878 с. — (Вища освіта ХХІ століття). — Бібліогр.: с. 871-878

Додаткова

1. Гетьман Л.Г. Інформація як фактор суспільного розвитку на сучасному етапі / Л.Г.Гетьман // Міжнародний науковий журнал “Інтернаука”. – 2017. №3 (2). – С. 83-86. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_3\(2\)_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_3(2)_22).
2. Гетьман Л.Г. Бізнес-середовище міжнародної економічної діяльності на сучасному етапі / Л.Г.Гетьман // Наукове фахове видання “Ефективна економіка”. – 2017. - №1. Режим доступу: <http://economy.nayka.com.ua>
3. Державне управління в економічній сфері: навч. посібник / А. О. Дегтяр [та ін.]; за заг. ред. А. О. Дегтяря; Нац. агенство України з питань держ. служби, Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. — Харків: Магістр, 2014. — 244 с.
4. Самуельсон, Поль Економіка : підруч. / Поль Самуельсон; за ред. О. Лищишина. — Львів: Світ, 1993. — 495 с.
5. Хомяков, Володимир Іванович Економіка сучасної України: навч. посібник / В. І. Хомяков, І. В. Бакум. — Київ : Кондор, 2009. — 427 с. — Бібліогр.: с. 416-427.
6. Чухно А. А. Модернізація економіки та економічна теорія / А. А. Чухно // Економіка України. — 2012. — № 10. — С. 24-33.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний електронний каталог Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua.
2. Офіційний електронний каталог Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка. –Режим доступу :<http://korolenko.kharkov.com>
3. Сервер Верховной Ради України. – Режим доступу: www.rada.gov.ua/.
7. Украинское право. – Режим доступу: www.ukrpravo.com/.
4. Право. Україна. – Режим доступу: www.legal.com.ua/cgi-bin/matrix.cgi/pravo.html